

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เสนอในประเด็นสำคัญโดยจำแนกเป็นสรุปการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดในต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอ อุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.1.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ ของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการวิสาหกิจชุมชน ปี 2548-2551 จำนวน 22 กลุ่ม สมาชิก 556 ราย สุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิก 232 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่ามัธยิมเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปดังนี้

1.3.1 **ข้อมูลด้านสังคม** พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 45.52 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับหรือระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่มีตำแหน่งทางสังคม

1.3.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 2.06 คน สมาชิกส่วนมากมีอาชีพหลักทำการเกษตร และมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม ส่วนมากมีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง เฉลี่ย 20.22 ไร่ ด้านรายได้ของครอบครัวแยกเป็น รายได้จากภาคการเกษตรมีรายได้เฉลี่ยปีละ 50,333 บาท รายได้นอกภาคเกษตร เฉลี่ยปีละ 38,122.67 บาท และแหล่งเงินทุนที่ใช้ส่วนมากกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รองลงมากู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร

1.3.3 ระดับความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1) ความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อดำเนินงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ของอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่าในภาพรวมสมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง โดยในรายละเอียดมีประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดคือ การจัดสรรผลประโยชน์ รองลงมา คือ การติดตามประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่ประเด็นที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านการวางแผนการดำเนินงานการวิเคราะห์ปัญหากลุ่ม

2) ความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อดำเนินงานด้านการผลิตวิสาหกิจชุมชน ของอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่าในภาพรวมสมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตอยู่ในระดับมาก โดยในรายละเอียดมีประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ด้านการจัดการผลผลิตการแปรรูปผลผลิตและรูปแบบการจำหน่าย (ขายส่ง/ปลีก รองลงมา คือ ด้านการวางแผนการผลิตการดำเนินการผลิต ในขณะที่ประเด็นที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

3) ความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อดำเนินงานด้านการตลาดและการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ของอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่าในภาพรวมสมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาดและการเชื่อมโยงเครือข่ายอยู่ในระดับมาก โดยในรายละเอียดมีประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ด้านการกำหนดราคาและการจัดทำรูปแบบจำหน่าย รองลงมา คือ การคิดคำนวณกำไรขาดทุน ในขณะที่ประเด็นที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน

1.3.4 สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหาคล้าย ๆ กัน เมื่อพิจารณารายประเด็นที่มีปัญหาในแต่ละด้านมีดังนี้

1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขาดความต่อเนื่อง การระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มมีน้อย

2) ปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ การรวบรวม การขนส่งและการกระจายผลิตภัณฑ์ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด และการจัดรูปแบบการจำหน่าย (ขายส่ง/ปลีก) ไม่แน่นอน

3) ปัญหาด้านการตลาดและการเชื่อมโยงเครือข่าย ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์ และการกำหนดราคาและแหล่งจำหน่ายสินค้าไม่แน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสมาชิกในเรื่อง การให้หน่วยงานรับผิดชอบมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการผลิตและการตลาดเพื่อให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีความต่อเนื่อง และ ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์งานวิสาหกิจชุมชนตลอดจนสินค้าโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

2. อภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่องความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยการตอบแบบสัมภาษณ์ของสมาชิก พบว่าปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีประเด็นที่น่าสนใจ นำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีสถานภาพสมรสและจบการศึกษาระดับภาคบังคับหรือประถมศึกษา มีอาชีพหลักทำการเกษตร และมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพ แหล่งเงินทุนที่ใช้ส่วนมากจะกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส) มีรายได้ในภาคเกษตรมากกว่ารายได้นอกภาคเกษตร ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของอำเภออุบลรัตน์ จะรวมกลุ่มประกอบกิจกรรมเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก และสร้างอาชีพเสริม หรือรวมกลุ่มเพื่อรับความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ดังนั้นสมาชิกส่วนใหญ่จะไม่เสียค่าใช้จ่ายในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และบางกลุ่มสมาชิกจะมีรายได้เพิ่มจากการร่วมกิจกรรมซึ่งถือเป็นอาชีพเสริม โดยอำเภออุบลรัตน์จะมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตลอดจนสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ขจรวิทย์ วัฒนวรรณ (2547 : 57) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใน จังหวัดพังงา พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับภาคบังคับ ส่วนใหญ่สมรสแล้ว

สถานภาพในกลุ่มส่วนใหญ่พบว่ามีความพึงพอใจต่างกัน ในกลุ่ม ด้านอาชีพหลักส่วนใหญ่ทำสวน
ยางพาราและส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง

2.2 ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมี ดังนี้

2.2.1 ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ พบว่า

ในภาพรวมพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความ
ความพึงพอใจมากที่สุดได้แก่ ประเด็นการบริหารจัดการด้านการจัดสรรผลประโยชน์และการจัด
สวัสดิการให้กับสมาชิก อาจเป็นเพราะการจัดสรรผลประโยชน์หรือรายได้ที่ได้จากการเข้าร่วม
กิจกรรมของกลุ่มให้กับสมาชิกทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
ทำให้การดำเนินงานและกิจการวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มมีการพัฒนาการผลิต การบริการอย่าง
ต่อเนื่องและสามารถดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นไปตาม
แนวคิดของ Bernard ที่อธิบายถึงสิ่งจูงใจที่เป็นตัวกระตุ้นความพึงพอใจ คือสิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ
ได้แก่ เงินหรือสิ่งของ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริกุล ลิขิตธิกุล (2547 : 41) ได้ศึกษา
เรื่องความพึงพอใจต่อการดำเนินงานธุรกิจกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบาง
สะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ทำการศึกษามีความพึงพอใจ
สูงสุดในประเด็นการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานกลุ่ม

2.2.2 ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานด้านการผลิต พบว่าในภาพรวม

สมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีความพึงพอใจมากที่สุดด้านการจัดการ
ผลผลิตคือ ประเด็นในเรื่องการแปรรูปผลผลิตและรูปแบบการจำหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา
ของ สังวาล รัตนตระกูล (2541) ซึ่งได้ศึกษาการจัดการผลผลิตสัมฤทธิ์โครงการแปรรูปผลผลิตการเกษตร
พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกือบทั้งหมดได้ดำเนินการ โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรในระดับดี
โดยมีการปรับปรุงคุณภาพการผลิต กำหนดมาตรฐานการผลิต มีระบบตรวจสอบคุณภาพสินค้า
สมาชิกมีความพึงพอใจเรื่องคุณภาพสินค้า สภาพแวดล้อมการผลิตแบบใหม่ ยอดขายสินค้าเพิ่มขึ้น
กำไรเพิ่มขึ้น สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน และการตัดสินใจมากขึ้น สมาชิกที่ได้รับ
การอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในกลุ่มอย่างได้ผล

ส่วนด้านการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตในประเด็นการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์
ที่ผลิตสมาชิกมีความพึงพอใจน้อย อาจเป็นเพราะสมาชิกและกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจใน
กระบวนการผลิตและทางกลุ่มยังไม่ให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิต

2.2.3 ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานด้านการตลาดและการเชื่อมโยง

เครือข่าย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้าน การเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตทั้งภายในและ
ภายนอกชุมชน อาจเป็นเพราะแต่ละกลุ่มมีเป้าหมายในการผลิตที่แตกต่างกัน และขาดการ

เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าหากันทั้งแนวคิดและวิถีปฏิบัติ ขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่ม ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนากิจกรรมและสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของวิสาหกิจชุมชน ที่มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ในแนวทางเดียวกันว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการของชุมชนด้านการผลิตและบริการ โดยนำความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนมาพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ และดำเนินการ โดยคณะบุคคล เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของชุมชน และชุมชนใกล้เคียงในรูปแบบของเครือข่าย และสอดคล้องกับการศึกษาของบุญรวม พานเพ็ชร (2537:73) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร จังหวัดตาก พบว่าประเด็นที่สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของกลุ่มคือ การบริหารจัดการเรื่องการเงินของกลุ่ม การจัดการเรื่องการจัดหาแหล่งจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ การจัดการด้านการตลาดและการเชื่อมโยงเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิก และการติดตามการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าสมาชิกมีความพึงพอใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับปานกลางถึงมาก ผู้วิจัยใคร่เสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะบางประการเพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน

- 1) การผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์กลุ่มก่อนนำไปจำหน่ายควรผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการที่แต่งตั้งให้มีหน้าที่ในการตรวจสอบก่อนทุกครั้งเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการส่งกลับสินค้าหรือทำให้สินค้าจำหน่ายไม่ได้
- 2) ควรมีการประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เพื่อให้ผู้บริโภครู้จักโดยทั่วถึง
- 3) ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและการตลาดของวิสาหกิจชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกและเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ควรนำประเด็นที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีประเด็นปัญหาในระดับมาก มาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หรือทำความเข้าใจแก่สมาชิกให้สมาชิกเห็นความสำคัญ เพื่อให้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนบรรลุเป้าหมายในการสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน ต่อไป

2) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ควรจัดทำระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานให้ครอบคลุมครบถ้วน และต้องนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหา ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้มีผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

3) จัดฝึกอบรมให้ความรู้สมาชิกทั้งในด้านการจัดการ การผลิต การตลาด และการเชื่อมโยงเครือข่าย

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

1) สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ควรเน้นเสริมสร้างความรู้ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญ เพื่อให้มีความรู้ ความชำนาญ มีความเข้าใจ เสียสละ และมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน โดยจัดทำโครงการร่วมกับสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในด้านต่าง ๆ เป็นระยะ เพื่อสร้างอุดมการณ์ให้เป็นมืออาชีพของหน่วยงานต่อไป

2) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนควรเป็นการทำงานในลักษณะพหุภาคีและมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ก็จะต้องประสานแนวคิดพื้นฐาน และการปฏิบัติงานในหมู่ผู้ปฏิบัติงานต่างหน่วยงานให้ไปในทิศทางเดียวกันด้วยวิธีที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด และต้องพัฒนาบุคลากรในระดับจังหวัด ระดับอำเภอให้มีความสามารถพร้อมที่จะประสานผลประโยชน์ทั้งด้านความคิด และการทำงานร่วมกัน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทำวิจัยในเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ของอำเภออื่นๆ ในจังหวัดขอนแก่นเพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในระดับจังหวัดต่อไป

3.2.2 ควรศึกษาวิจัยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาต่อไป